

**Valideringsstudie vragenlijsten gezinsfunctioneren: Gezinsrelatie-index en de
Nederlandse versie van de Family Adaptability Communication and Evaluation Scale IV**

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Naam:	Debora Slot
Studentnummer:	4253795
Begeleider:	M. Bult-Mulder
Tweede beoordelaar:	K. van Lieshout
Datum:	21 juni 2015
Opdrachtgever:	Universiteit Utrecht

Voorwoord

Het gehele studiejaar heb ik toegeleefd naar dit moment, het afronden van de studie middels het eindproduct: de Masterthesis. De afgelopen maanden heb ik met veel plezier maar soms ook de nodige stress gewerkt aan de totstandkoming van dit onderzoek. Het verloop van ups en downs is volgens mij ook inherent aan het doen van onderzoek. Een onderzoek waarin geen tegenvallers of moeilijke periodes voorkomen is naar mijn idee schaars. Het onderwerp waarop mijn onderzoek zich heeft gericht had echter van meet af aan mijn interesse waardoor ik mijzelf steeds weer kon motiveren om stappen verder te zetten. Een sterke interesse in het onderwerp is naar mijn mening ook een voorwaarde om het langdurige proces waarmee een onderzoek gepaard gaat te voltooien.

Zonder de medewerking van verschillende mensen was dit onderzoek nooit mogelijk geweest. Hiervoor wil ik een woord van dank uitspreken. Allereerst wil ik alle ouders bedanken die ervoor open stonden deel te nemen aan het onderzoek. Ouders uit mijn sociale netwerk waren bereid vragenlijsten over een persoonlijk onderwerp als het gezinsfunctioneren in te vullen en namen de tijd om de vragenlijsten kritisch te bekijken. Ook de experts met ervaring in het werken met gezinnen ben ik dankbaar voor het geven van hun deskundige visie op de vragenlijsten. Daarnaast wil ik mijn begeleidster Maureen Bult-Mulder bedanken voor haar enthousiasme, aansturing, feedback en kritische blik gedurende het hele onderzoeksproces. Ook deze begeleiding heeft er sterk toe bijgedragen dat ik steeds de stappen kon blijven maken tot de voltooiing van dit onderzoek. Tot slot gaat mijn dank ook uit naar mijn medestudent Marit Verweij, waarmee ik het gehele proces van het onderzoek heb doorlopen. We hebben samen veel brainstormsessies gehad die soms tot verwonderlijke resultaten bleken te leiden, waar wij zelf vaak ook versteld van stonden.

Samenvatting

Achtergrond: Gezinsgerichte zorg staat in positief verband met het gedrag en functioneren van ouders en kinderen. Om een gezin van de juiste hulp te kunnen voorzien, is het belangrijk dat er een goed beeld kan worden verkregen van het gezinsfunctioneren. In het huidige onderzoek zijn de GRI en FACES IV onderzocht op test-herstest betrouwbaarheid en indrukvaliditeit. *Method:* In totaal hebben 55 ouders de vragenlijsten tweemaal ingevuld, 22 de GRI en 23 de FACES IV. Voor het meten van de test-herstest betrouwbaarheid werd de Intraclass Correlatie Coëfficiënt (ICC) analyse gebruikt. Daarnaast hebben alle ouders en 10 experts beide vragenlijsten beoordeeld op de verschillende aspecten van validiteit om uitspraken te kunnen doen over de indrukvaliditeit. *Resultaten:* Voor beide instrumenten werd overwegend goede overeenstemming gevonden tussen de verschillende subschalen: ICC GRI .62 - .79 en FACES IV .34 - .80. Onderzoek naar de indrukvaliditeit wijst uit dat volgens ouders en experts met de FACES IV een completer beeld van het gezinsfunctioneren verkregen kan worden en er bij de GRI belangrijke onderdelen van gezinsfunctioneren niet aan bod komen. Ook gaat de voorkeur uit naar de antwoordmogelijkheden van de FACES IV. Daarnaast bevat de GRI volgens ouders in meerdere mate onduidelijke stellingen en beveelt 80 procent van de experts de FACES IV aan. *Conclusie:* Op basis van de resultaten wordt aanbevolen de FACES IV verder te onderzoeken en ontwikkelen zodat deze vragenlijst bruikbaar is in de Nederlandse klinische praktijk.

Kernwoorden: Gezinsfunctioneren, Betrouwbaarheid, Validiteit, GRI, FACES IV

Summary

Background: Family-centered care is positively related to the well-being of parents and children. To provide a family with the right care, it is important to have a clear image of the functioning of the family. The GRI and FACES IV are both questionnaires with which insight can be obtained into the functioning of a family. The test-retest reliability and face validity of the GRI and FACES IV was examined in this research. *Method:* A total of 55 parents filled in the questionnaires twice, 22 for the GRI and 23 for the FACES IV. The test-retest reliability was examined by Intraclass Correlation Coefficient (ICC). Furthermore, all parents and 10 experts have assessed both questionnaires on various aspects of validity to measure face validity. *Results:* Both instruments showed good agreement between the different subscales: ICC GRI .62 - .79 and FACES IV .34 - .80. Research on the face validity, shows that according to parents and experts the FACES IV gives a more complete picture of the

family functioning while the GRI misses out important aspects of family functioning and uses more unclear statements. based on the opinion of parents and experts, shows that a more complete picture of the family functioning can be obtained with the FACES IV and that the GRI missis important aspects of family functioning. The response capabilities of the FACES IV are also preferred. Furthermore, the GRI has to a greater extent unclear statements according to parents and 80 % of the experts prefers FACES IV. Conclusion: Based on the results, it is recommended to further investigate and develop the FACES IV on the basis of the results, so that the questionnaire can be used in the Dutch clinical practice.

Keywords: Family functioning, Reliability, Validity, GRI, FACES IV

Inleiding

In de behandeling van en begeleiding aan kinderen met een beperking heeft een transitie plaatsgevonden van een kindgerichte zorg naar meer gezinsgerichte zorg. In de afgelopen twintig à dertig jaar is een gezinsgerichte benadering steeds meer toegepast in de hulpverlening aan kinderen (King, Teplicky, King, & Rosenbaum, 2004; Law et al., 2003). Bij gezinsgerichte zorg ligt de nadruk op een samenwerking tussen ouders en hulpverleners, wordt het gezin betrokken bij het nemen van beslissingen over het kind en worden ouders beschouwd als experts die het beste weten wat er speelt en wat hun kind nodig heeft (Espe-Sherwindt, 2008; Rosenbaum, King, Law, King, & Evans, 1998). Daarnaast wordt het kind het best geholpen wanneer er ook hulp is voor het gezin, waardoor er meer inzicht ontstaat in wat het gezin nodig heeft (Dempsey & Keen, 2008).

Gezinsgerichte zorg staat in positief verband met het gedrag en functioneren van ouders, gezinnen en kinderen (Dunst, Trivette, & Hamby, 2007). Zo staat gezinsgerichte zorg in direct positief verband met de locus of control van ouders, de mate waarin ouders denken zelf invloed te kunnen uitoefenen op de situatie en de mate van tevredenheid bij ouders over de ontvangen hulp. Daarnaast heeft gezinsgerichte zorg ook indirect een positieve invloed op zowel ouder- als kindervariabelen. Zo is de tevredenheid van ouders van invloed op het continueren van de zorg en wordt het geven van meer positieve en minder negatieve oordelen door ouders over het gedrag van hun kinderen beïnvloed door gezinsgerichte zorg. Het continueren van de zorg en positieve oordelen van ouders hebben vervolgens een positieve invloed op de ontwikkeling van kinderen (Dempsey & Keen, 2008; Dunst, Trivette, & Hamby, 2007).

Omdat onderzoek aantoont dat gezinsgerichte zorg leidt tot positieve uitkomsten bij de verschillende gezinsleden en om een gezin van de juiste zorg te kunnen voorzien, is het belangrijk een goed beeld te krijgen van hoe een gezin functioneert. Gezinsfunctioneren wordt gedefinieerd als de manier van omgaan, reageren en behandelen van gezinsleden ten opzichte van de andere gezinsleden. Het bevat variabelen als communicatiestijl, tradities, rolverdeling, grenzen, cohesie, expressiviteit, flexibiliteit, aanpassing en veerkracht (Winek, 2010).

Verschillende aspecten van gezinsfunctioneren worden gerelateerd aan de ontwikkeling van kinderen. Zo zijn constantheid en warmte binnen het gezin en steun en betrokkenheid van ouders nodig voor een gezonde ontwikkeling en vormen beschermende factoren voor de aanwezigheid van problemen (Gorman Smith, Henry, & Tolan, 2004; Gorman-Smith, Tolan, Loeber & Henry, 1998; Repetti, Taylor, & Seeman, 2002; Zhou et al,

2002). Daarnaast zijn er ook verschillende risicofactoren binnen een gezin die een negatieve invloed hebben op de lichamelijke en mentale ontwikkeling van kinderen, voor zowel op korte als op lange termijn. Risicofactoren binnen het gezinsfunctioneren betreffen een hoge frequentie aan conflicten, boosheid en agressie, een gebrek aan cohesie, warmte, ondersteuning, ouderlijk toezicht en betrokkenheid en het onvoldoende inspelen op de behoefte van kinderen door ouders (Gorman Smith, Henry, & Tolan, 2004; Gorman-Smith et al., 1998; Repetti, Taylor, & Seeman, 2002). Dergelijke risicofactoren maken kinderen vatbaarder voor het ontwikkelen van gedragsproblemen, gebruik van verdovende middelen en betrokkenheid bij geweld en delinquent gedrag (Gorman Smith, Henry, & Tolan, 2004; Gorman-Smith et al., 1998; Repetti, Taylor, & Seeman, 2002).

Omdat het gezinsfunctioneren van invloed is op de ontwikkeling van kinderen, is het van belang dat in kaart kan worden gebracht waar sterke en zwakke kanten van het gezin zich bevinden. Een gezin wordt hierbij beschouwd als elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1996). Om inzicht te verschaffen in het functioneren van een gezin, is het van belang dat er instrumenten beschikbaar zijn die daar een duidelijk beeld van kunnen geven. In de praktijk bestaan er verschillende instrumenten die het gezinsfunctioneren in kaart brengen, elk gericht op specifieke constructen (Alderfer et al., 2008).

De Gezinsrelatie-index (GRI) onderdeel van de Gezinsklimaatschaal (GKS-II) (Jansma & de Coole, 1996) en de Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale IV (FACES IV) (Olson, Gorall & Tiesel, 2004) zijn voorbeelden van twee vragenlijsten welke zich richten op gezinsfunctioneren.

De theorie waarop beide instrumenten zijn gebaseerd komt overeen. Zo is de GKS-II gebaseerd op het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner (1979) dat ervan uitgaat dat individueel gedrag tot stand komt onder invloed van de wisselwerking tussen de persoon en zijn omgeving. Daarnaast is de FACES IV gebaseerd op het Circumplex Model. Dit model gaat er vanuit dat problemen binnen het gezin kunnen afnemen door de interventie te richten op verandering van de dysfunctionele gezinsstructuur. De interactie tussen gezinsleden wordt gezien als helpende dimensie om wijzigingen aan te brengen in de gezinsstructuur wanneer er sprake is van problematisch gezinsfunctioneren (Olson & Gorall, 2006). Beide vragenlijsten kunnen in dit opzicht goed met elkaar worden vergeleken, omdat zowel met de GRI als met de FACES IV wordt gekeken naar de relatie tussen de verschillende gezinsleden en de

invloed die deze relaties hebben op het gezinsfunctioneren (Jansma & de Coole, 1996; Olson & Gorall, 2006).

Analyse van de studies naar de Family Relation Index (de Engelstalige versie van de GRI) door Alderfer et al. (2008) wees goede psychometrische eigenschappen uit. In minstens één peer-reviewed artikel werd een hoge betrouwbaarheid gevonden (interne consistentie $\alpha \geq .70$ en test-hertest betrouwbaarheid $ICC \geq .70$). Ook de criteriumvaliditeit en convergente validiteit werden beoordeeld als goed. Jansma en de Coole (1996) deden onderzoek naar de interne consistentie van de subschalen van de (Nederlandse) GRI. Dit leverde coëfficiënten van $\alpha .67$ tot $.70$ op. Ook de COTAN beoordeelde de betrouwbaarheid (interne consistentie) en validiteit (begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit) van de GRI als voldoende (Evers & van Vliet-Mulder, 2000).

Daarnaast werden voor de FACES IV in hetzelfde onderzoek van Alderfer et al. (2008) veelbelovende psychometrische eigenschappen gevonden, maar complete data werden tot dusver enkel nog in non-peer reviewed artikelen gepubliceerd of waren gebaseerd op voorafgaande versies van de FACES IV. Enkel voor de Griekse versie van de FACES-IV is test-hertest betrouwbaarheid gemeten waarbij voor alle schalen een goede overeenstemming werd gevonden (Koutra, Triliva, Roumeliotaki, Lionis & Vgontzas, 2012). De FACES IV beschikt daarnaast over een goede interne consistentie en de concurrente-, construct- en discriminante validiteit voor de zes schalen van de FACES IV worden ook beoordeeld als goed (Olson, 2011).

Het huidige onderzoek richt zich op de psychometrische kenmerken test-hertest betrouwbaarheid en indrukvaliditeit van de GRI en FACES IV. Test-hertest betrouwbaarheid betreft de nauwkeurigheid waarop de scores van eenzelfde respondent tijdens twee verschillende metingen overeen komen (Baarda en de Goede, 2006). Indrukvaliditeit wordt gedefinieerd als de mate waarin elementen van een vragenlijst relevant en representatief zijn ten opzichte van het beoogde construct voor een bepaald assessment doel (Haynes, Kubani & Richard, 1995). Onderzoek naar de betrouwbaarheid en validiteit van een meetinstrument is noodzakelijk om uitspraken te kunnen doen hoe groot de kans op het maken van fouten aanwezig is en in hoeverre het instrument het beoogde construct meet (Roberts, Priest & Traynor, 2006).

Haynes, Kubani en Richard (1995) bevelen aan in onderzoek naar de validiteit van een vragenlijst ook experts en respondenten uit de beoogde onderzoekspopulatie te betrekken.

Experts en respondenten worden gevraagd elk element van een vragenlijst te beoordelen op de aspecten relevantie, representativiteit, specificiteit en duidelijkheid. Daarnaast kan deze kwantitatieve beoordeling worden aangevuld met kwalitatieve feedback van de beoordelaars. Het huidige onderzoek zal zich om deze reden naast het meten van de test-hertest betrouwbaarheid ook richten op de beoordeling van de GRI en FACES IV door experts en respondenten uit de onderzoekspopulatie middels een zorgvuldig opgestelde evaluatievragenlijst.

Aanvullend onderzoek naar de GRI en FACES IV is noodzakelijk. De GRI wordt als onderdeel van de GKS-II al veelvuldig gebruikt in het werken met gezinnen in Nederland en beschikt over goede psychometrische eigenschappen. Het instrument dateert echter uit 1996, waarmee kan worden afgevraagd of het nog representatief is voor modern gezinsfunctioneren in deze tijd. Daarnaast ontbreekt er zowel voor de GRI als voor de FACES IV onderzoek naar de test-hertest betrouwbaarheid. Tevens werd voor de FACES IV geen onderzoek gevonden dat zich heeft gericht op de beoordeling van experts. Tot slot wordt de FACES IV tot op heden nog niet in Nederland gebruikt. Met het huidige exploratieve onderzoek kunnen eerste uitspraken worden gedaan over de bruikbaarheid van dit instrument in Nederland. Resultaten van het huidige onderzoek zullen leiden tot een toevoeging aan de reeds bestaande kennis.

Om te onderzoeken in welke mate beide instrumenten geschikt zijn om inzicht te krijgen in gezinsfunctioneren en gebruiksvriendelijk zijn in de praktijk, worden er in het huidige onderzoek twee vragen beantwoord: (a) 'Welk instrument beschikt over de hoogste test-hertest betrouwbaarheid?' en (b) 'Welke vragenlijst beschikt over de hoogste indrukvaliditeit?'. De resultaten zullen leiden tot een aanbeveling voor de klinische praktijk.

Methode

Participanten

Uitgaande van de definitie van het gezin die werd gehanteerd binnen het huidige onderzoek en samples uit eerdere onderzoeken naar de GRI en FACES IV, richtte het huidige onderzoek zich op ouders van kinderen tussen de vier en achttien jaar (Boake & Salmon, 1983; Marsac & Alderfer, 2010). Voor de inclusie van ouders werd gebruik gemaakt van het sociale netwerk van de onderzoeker. Er werd een selecte gemaks-steekproef getrokken. Er werden 53 ouders bereid gevonden deel te nemen aan het onderzoek. De daadwerkelijk respons van beide metingen bedroeg 22 (GRI) en 23 (FACES IV) ouders. Vanwege de brede definitie van 'het gezin' en selectie aan de hand van het sociale netwerk, werd er in het

werven van respondenten gestreefd naar een zo groot mogelijke spreiding in samenstelling van gezinnen en leeftijden van kinderen. Met het oog op de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten werd er in de selectie van respondenten daarnaast ook getracht spreiding in sociaaleconomische status van gezinnen te bewerkstelligen.

Experts werden eveneens via het sociale en professionele netwerk van de onderzoekers en opdrachtgever geïncludeerd. Onder experts wordt in het huidige onderzoek beroepskrachten verstaan die ervaring hebben in het werken met gezinnen. Er zijn in totaal 29 experts benaderd voor deelname aan het valideringsonderzoek, waarvan er 10 daadwerkelijk hebben geparticipeerd.

Meetinstrumenten

In het huidige onderzoek werden de Gezinsrelatie-index (GRI) (Jansma & de Coole, 1996) en de Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale IV (FACES IV) (Olson, Gorall & Tiesel, 2004) onderzocht op de psychometrische eigenschappen betrouwbaarheid en indrukvaliditeit.

GRI

De GRI bestaat uit 33 items welke gericht zijn op het meten van de kwaliteit van de interpersoonlijke relaties. De GRI bevat drie domeinen. Het domein 'Cohesie' betreft de betrokkenheid van de gezinsleden op elkaar. Met het domein 'Expressiviteit' wordt uitgegaan van de mogelijkheid om in het gezin gevoelens en meningen openlijk en direct te uiten. Tot slot richt het domein 'Conflict' zich op het uiten van boosheid en agressie binnen het gezin. Gezinsleden dienen de stellingen met 'ja' of 'nee' te beantwoorden. De vragenlijst kan door ieder gezinslid vanaf elf jaar afzonderlijk worden ingevuld (Jansma & de Coole, 1996).

FACES IV

De FACES IV bevat 42 items waarmee inzicht kan worden verkregen in de gezinsstructuur. Middels een 5-puntsschaal kan worden aangegeven in hoeverre een stelling van toepassing is, waarbij 1 = zeer oneens, 2 = over het algemeen oneens, 3 = niet eens, niet oneens, 4 = over het algemeen eens en 5 = zeer eens. Deze items zijn onderverdeeld in zes subschalen. Twee schalen zijn gericht op het bepalen van de gemiddelde waarden op de domeinen 'Cohesie' en 'Flexibiliteit'. Met cohesie wordt de emotionele betrokkenheid binnen het gezin bedoeld. Flexibiliteit gaat over leiderschap, rollen en regels binnen het gezin. Hiermee wordt inzicht verkregen in de mate waarin er sprake is van een gezonde aanwezigheid van cohesie en flexibiliteit. De vier andere schalen meten de aanwezigheid van extreme scores op deze domeinen binnen een gezin: 'Los zand', 'Kluwen', (cohesie),

‘Statisch’ en ‘Chaotisch’ (flexibiliteit). Daarnaast bevat de FACES IV nog de subschalen ‘Communicatie’ en ‘Tevredenheid’, elk opgebouwd uit 10 items waarmee inzicht kan worden verkregen in de manier waarop informatie, ideeën, gedachten en gevoelens worden gedeeld en de mate waarin gezinsleden zich goed voelen en tevreden zijn met elkaar. De FACES IV kan worden ingevuld door alle leden van het gezin vanaf 12 jaar (Alderfer et al., 2008; Olson & Gorall, 2006).

Omdat de FACES IV afkomstig is uit de Verenigde Staten en tot op heden nog niet in de Nederlandse praktijk is gebruikt, moest deze eerst worden vertaald naar het Nederlands. Op basis van overeenstemming tussen de onderzoekers en opdrachtgever is getracht deze vragenlijst zo letterlijk mogelijk te vertalen, waarbij rekening werd gehouden met cultuuraspecten van taal.

Vragenlijst indruksvaliditeit

Volgens Haynes Richard en Kubani (1995) dient beoordeling van de validiteit van een vragenlijst gericht te zijn op de aspecten relevantie, representativiteit, specificiteit en duidelijkheid. Elk element van een vragenlijst moet beoordeeld worden middels 5- of 7-punts evaluatieschalen. Daarnaast kan deze kwantitatieve beoordeling worden aangevuld met kwalitatieve informatie. Op basis van deze eisen werden door de onderzoekers in samenwerking met de opdrachtgever van het onderzoek twee reflectievragenlijsten ontwikkeld, één voor ouders en één voor experts (zie appendix voor beide vragenlijsten). Middels een 5-punts Likertschaal werden ouders en experts gevraagd een beoordeling te geven van de deze verschillende aspecten. Tevens werd er ruimte geboden voor overige opmerkingen. Experts werden tot slot gevraagd een voorkeur aan te geven welke vragenlijst zij aanbevelen voor gebruik in de praktijk.

Demografische gegevens

Daarnaast werden ouders en experts gevraagd een aantal persoonlijke gegevens in te vullen. Met deze demografische kenmerken kon meer inzicht in de onderzoeksgroep worden verkregen. Middels de vragenlijst ‘persoonlijke gegevens’ werden ouders gevraagd naar geslacht, rol in het gezin, gezinssamenstelling, leeftijd, nationaliteit, burgerlijke staat, opleidingsniveau, beroep, aantal uur werkzaam en het geslacht en de leeftijd van de kinderen. Experts werden eveneens gevraagd naar geslacht, leeftijd, werkveld, opleidingsniveau, beroepsuitoefening (onderzoek, praktijk, onderwijs) en jaren werkervaring.

In de verwerking van de persoonlijke gegevens van de respondenten werd voor het opleidingsniveau de indeling volgens het Centraal Bureau van de Statistiek (2015)

gehanteerd; Laag: lagere school, lbo, mavo, vmbo en mbo-1. Middelbaar: havo, vwo en mbo-2-4. Hoog: hbo en wo.

Procedure

Voor het includeren van respondenten, heeft de onderzoeker het eigen netwerk benaderd. Geschikte gezinnen bevatte: (a) minstens één ouder/verzorger en (b) minimaal één thuiswonend kind met een minimale leeftijd van vier jaar. Ouders werden eerst mondeling gevraagd om deel te nemen, aangevuld met een duidelijke uitleg van het doel van het onderzoek. Wanneer ouders toestemden, kregen zij de vragenlijsten, inclusief de begeleidende brief, per post opgestuurd of werden deze persoonlijk afgegeven. Daarbij werd ouders verzocht de ingevulde vragenlijsten uiterlijk twee weken na ontvangst te retourneren. Met een tussentijd van vier tot zes weken werd kregen ouders dezelfde vragenlijsten nogmaals overhandigd met wederom de vraag deze binnen twee weken retour te sturen.

Experts werden eveneens uit het eigen netwerk van de onderzoeker en het netwerk van de opdrachtgever van het huidige onderzoek benaderd voor deelname. De experts werden door middel van de door de onderzoeker ontwikkelde vragenlijsten eenmalig gevraagd hun oordeel te geven. Wederom was er het verzoek om de vragenlijsten binnen twee weken na ontvangst te retourneren.

De betrouwbaarheid van de vragenlijsten werd onderzocht aan de hand van een test-hertest betrouwbaarheidsanalyse. Vragenlijsten werden tweemaal bij ouders afgenomen van waaruit correlaties berekend konden worden verkregen uit de verschillende meetmomenten (Baarda en de Goede, 2006). Gezien de beschikbare tijd voor het uitvoeren van het onderzoek en daarbij rekening houdend met de nadelen van een korte tussentijd (geheugeneffect) van de afnames, werd een tussentijd van vier tot zes weken gehanteerd.

Data analyse

De verkregen data van de verschillende vragenlijsten werden ingevoerd en geanalyseerd met SPSS 22.0. Voor het bepalen van het significantieniveau werd telkens uitgegaan van $\alpha .05$.

Om de test-hertest betrouwbaarheid van de GRI en FACES IV te onderzoeken, is gebruik gemaakt van de Intraclass Correlatie Coëfficiënt (ICC – Consistency two way mixed model) en het geassocieerde 95% Betrouwbaarheidsinterval (BI). De ICC is berekend aan de hand van de schaalscores van de vragenlijst. Vanwege het gebruik van schaalscores werd de *Consistency analyse* toegepast. Er is niet gekeken naar de overeenstemming tussen beide metingen op itemniveau.

De ICC is beoordeeld aan de hand van de criteria van Landis en Koch (1977). Bij een ICC van 0.39 en kleiner is er sprake van een slechte overeenstemming, een ICC tussen 0.40 en 0.59 betekent matige overeenstemming en bij een ICC tussen 0.60 en .74 is er sprake van een goede overeenstemming. Tot slot wordt er bij een ICC van 0.75 of hoger gesproken van bijna perfecte overeenstemming (Landis & Koch, 1977).

Om verlies van data tegen te gaan, werd gekozen voor het opvullen van missende waarden middels *mean series*. Hierbij werd een grens gehanteerd van > 10% missende waarden van de gehele vragenlijst (Baarda & de Goede, 2006). Middels histogrammen, boxplots en de Shapiro-Wilk test, is onderzocht of er aan de normaliteitsassumptie werd voldaan.

Om een beeld te verkrijgen van de indruksvaliditeit van de vragenlijsten zijn de antwoorden van ouders en experts op de 5-punts Likertschaal geanalyseerd door middel van frequentietabellen. Hierbij werd middels de Mann-Whitney *U* test bekeken of het gemiddelde van de gegeven antwoorden van ouders en experts op de validiteitsvragen van de twee meetinstrumenten significant van elkaar verschillen. De overige opmerkingen van ouders en experts zijn bekeken en gesorteerd op overeenkomsten. Per vraag werd gekeken naar overeenkomsten in antwoorden gegeven door de verschillende respondenten. Middels verschillende kleuren werden deze overeenkomsten inzichtelijk gemaakt. De overeenkomsten in antwoorden zijn vervolgens gekoppeld aan labels. Deze procedure heeft apart plaatsgevonden voor ouders en experts.

Resultaten

In de tabellen 1, 2 en 3 worden de karakteristieken van de onderzoeksgroepen voor beide vragenlijsten weergegeven.

Tabel 1

Beschrijvende statistiek onderzoeksgroep ouders (n=23)

GRI			N	M	SD	Min	Max
Participant	Geslacht	Vrouw	21				
		Man	2				
	Samenstelling	Een-ouder	2				
		Twee-ouder	21				
	Leeftijd		23	45.35	4.63	37	57
	Nationaliteit	Nederlands	23				
	Burgerlijke staat	Gehuwd	20				
		Anders	3				
	Opleidingsniveau	Laag	2				
		Midden	10				
Hoog		10					
Werkzaam	Ja	21					
	Nee	2					
	Uren per week	23	24.62	8.93	6	36	
Kinderen	Aantal		23	2,57	.90	1	5
	Leeftijd		23	13.51	4.86	0	37

Tabel 2

Beschrijvende statistiek onderzoeksgroep ouders (n=25)

FACES IV			N	M	SD	Min	Max
Participant	Geslacht	Vrouw	23				
		Man	2				
	Samenstelling	Twee-ouder	24				
	Leeftijd		25	40.44	7.21	26	58
	Nationaliteit	Nederlands	25				
	Burgerlijke staat	Gehuwd	22				
		Anders	3				
	Opleidingsniveau	Laag	2				
		Midden	4				
		Hoog	19				
Werkzaam	Ja	23					
	Nee	2					
	Uren per week	23	19.57	9.30	2	40	
Kinderen	Aantal		25	3.12	1.54	1	7
	Leeftijd		25	9.71	5.98	1	35

Tabel 3

Beschrijvende statistiek onderzoeksgroep experts (n=10)

Participant		N	%	
Geslacht	vrouw	10	100	
Leeftijd	21-30	3	30,0	
	31-40	3	30,0	
	51-60	4	40,0	
Werkveld	Jeugdzorg	1	10,0	
	Gehandicaptenzorg	8	80,0	
	Anders (supervisor)	1	10,0	
Opleidingsniveau	Hoog	10	100,0	
Jaren werkervaring	Onderzoek	Geen ervaring	3	30,0
		< 5 jaar	4	40,0
		5 – 10 jaar	2	20,0
		> 20 jaar	1	10,0
	Praktijk	< 5 jaar	5	50,0
		5 – 10 jaar	2	20,0
		15 – 20 jaar	1	10,0
		> 20 jaar	2	20,0
	Onderwijs	Geen ervaring	5	50,0
		< 5 jaar	3	30,0
		5 – 10 jaar	1	10,0
		> 20 jaar	1	10,0

Betrouwbaarheid

Voor de GRI is middels de ICC analyse per subschaal gekeken naar de mate van overeenstemming. De schaal ‘Conflict’ vertoont een bijna perfecte overeenstemming. Voor de subschalen ‘Cohesie’, ‘Expressiviteit’ en ‘GRI’ werd een goede overeenstemming gevonden. Tabel 4 geeft de resultaten weer.

Ook voor de FACES IV is de ICC berekend van de acht subschalen. Voor de schaal ‘Flexibiliteit’ werd een bijna perfecte overeenstemming gevonden. Bij de schaal ‘Los zand’ is er sprake van een slechte overeenstemming. Voor de schalen ‘Cohesie’, ‘Kluwen’, ‘Statisch’, ‘Chaotisch’, ‘Communicatie’ en ‘Tevredenheid’ kan de overeenstemming worden geïnterpreteerd als goed. Enkel bij de schaal ‘Unbalanced disengaged’ werd geen significante overeenstemming gevonden. De resultaten staan weergegeven in tabel 5.

Tabel 4

Intraclass Correlatie Coëfficiënt (ICC) per subschaal GRI (n=22)

Subschaal	ICC	95% BI
Cohesie	.62*	[.28, .82]
Expressiviteit	.73*	[.45, .88]
Conflict	.79*	[.55, .91]
GRI	.74*	[.47, .88]

Noot. BI = betrouwbaarheidsinterval* $p < .05$.

Tabel 5

Intraclass Correlatie Coëfficiënt (ICC) per subschaal FACES IV (n=23)

Subschaal	ICC	95% BI
Cohesie	.69*	[.39, .86]
Flexibiliteit	.80*	[.58, .91]
Los zand	.34	[-.09, .67]
Kluwen	.74*	[.45, .89]
Statisch	.62*	[.28, .82]
Chaotisch	.65*	[.33, .84]
Communicatie	.65*	[.33, .84]
Tevredenheid	.73*	[.46, .88]

Noot. BI = betrouwbaarheidsinterval* $p < .05$.

Indruksvaliditeit

De uitkomsten op de 5-punts Likertschaal, ingevuld door ouders en experts, worden weergegeven in de tabellen 6 en 7. De Mann-Whitney U test wijst uit dat enkel de vraag ‘Met het invullen van de vragenlijst heb ik inzicht kunnen geven in het gezinsfunctioneren binnen mijn gezin’ door ouders voor de FACES IV (Mean Rank 28.04, $n=25$) significant beter wordt beantwoord dan voor de GRI (Mean Rank 20.65, $n=25$), $U = 199.00$, $z = -2.01$. $p = .04$. Voor experts werden er geen significante verschillen gevonden.

De kwalitatieve analyse met betrekking tot de opmerkingen van ouders hebben een aantal labels opgeleverd. De GRI heeft geleid tot het label ‘antwoordmogelijkheden’; een aantal ouders geven aan de antwoordmogelijkheden ‘ja’/’nee’ onbevredigend te vinden. Er is behoefte aan een nuancering in antwoordmogelijkheden, bijvoorbeeld door ook te kunnen kiezen uit de optie ‘soms’. Daarnaast is het label ‘onduidelijke vragen’ opgesteld: meerdere ouders geven aan dat de GRI onduidelijke vragen bevat. Vraag 8 wordt meerdere malen genoemd als onduidelijke vraag wegens de interpretatie die eraan gegeven kan worden. Ook

vragen met een ontkenning of termen als ‘niet’, ‘nauwelijks’, of ‘nooit’ zorgen voor onduidelijkheid over welk antwoord ingevuld moet worden. Daarnaast is het label ‘onvolledige vragenlijst’ opgesteld: er worden meerdere opmerkingen gemaakt over het aantal vragen van de GRI waarop het gezinsfunctioneren gebaseerd wordt. De vragenlijst zou niet uitgebreid genoeg zijn.

Opmerkingen van ouders over de FACES IV leidde tot het label ‘leeftijd kinderen’; ouders geven aan dat bepaalde vragen niet van toepassing zijn op gezinnen met jonge kinderen. Ook wordt genoemd dat in de interpretatie van de vragenlijst gekeken zou moeten worden naar de leeftijd van de kinderen in het gezin, omdat dit van invloed kan zijn op het resultaat. Zowel voor de GRI als voor de FACES IV is het label ‘verschillende gezinsleden’ opgesteld: er worden verschillende opmerkingen gemaakt die ingaan op het effect dat verschillende gezinsleden kunnen hebben op de uitkomst. Vragen kunnen lastig te beantwoorden zijn omdat het ene gezinslid anders omgaat met situaties dan het andere gezinslid. Ook de leeftijd van de verschillende kinderen is hierop van toepassing. Er is behoefte om meer verschillen tussen gezinsleden aan te kunnen geven.

Ook op basis van de kwalitatieve analyse van de opmerkingen van experts konden een aantal labels worden gevormd. Zo leverde de GRI ook voor experts het label ‘antwoordmogelijkheden’ op. Experts missen de nuancering. Het kiezen tussen twee uitersten kan leiden tot een vertekend beeld. Een professional geeft aan: “Hier is gebruik gemaakt van een dichotome score in plaats van een 5-punts Likertschaal. Dat heeft voor en nadelen. Ik zou zelf neigen naar een 3-puntsschaal.” Daarnaast werd het label ‘onvolledige vragenlijst’ wederom opgesteld. Experts zijn van mening dat de GRI onvolledig is om het construct ‘gezinsfunctioneren’ te meten. De vragenlijst is volgens experts “te kort”, “te beperkt” en “te summier” om alle aspecten aan bod te laten komen. Tot slot werd het label ‘onderlinge relaties’ gevormd. Experts geven aan dat de vragenlijst duidelijk is gericht op de onderlinge relaties tussen de gezinsleden. Zo wordt de vraag ‘De verschillende vragen/stellingen zijn relevant voor het in kaart brengen van gezinsfunctioneren?’ beantwoord met de opmerking: “Gezinsfunctioneren niet, gevoelens die men binnen het gezin heeft over onderlinge relaties meer”.

Voor de FACES IV kon het label ‘het gezin als geheel’ worden gevormd. Experts merken op dat de vragen sterk zijn gericht op het gezin in zijn totaliteit, maar dat de rol van individuen of de relatie tussen specifieke gezinsleden niet aan bod komt. Zo geeft een professional aan: “Het is mijns inziens een mooi instrument voor het hele gezin, maar er is nu

geen zicht op de dyades, bijvoorbeeld tussen ouders en kind, dan wel tussen kinderen, dan wel tussen ouders”. Daarnaast werd het label ‘onduidelijke formulering’ opgesteld. Enkele items bevatten volgens experts “onduidelijke beschrijvingen”, “schimmig Nederlands” en “ingewikkelde zinnen en woorden”.

Tot slot geeft tabel 8 inzicht in de voorkeur van experts voor één van beide vragenlijsten.

Tabel 6

Frequentie van antwoorden op validiteitsvragen door ouders op de GRI en FACES IV

De verschillende vragen hebben allen betrekking op gezinsfunctioneren.				
	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	0	0	0	0
Oneens	1	4,3	2	8,0
Niet eens/niet oneens	2	8,7	1	4,0
Eens	16	69,6	18	72,0
Helemaal eens	4	17,4	4	16,0

Met het invullen van de vragenlijst heb ik inzicht kunnen geven in het gezinsfunctioneren binnen mijn gezin.

	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	1	4,3	0	0,0
Oneens	6	26,1	1	4,0
Niet eens/niet oneens	5	21,7	5	20,0
Eens	9	39,1	17	68,0
Helemaal eens	2	8,7	2	8,0

Ik begreep wat er met de verschillende vragen/stellingen werd bedoeld.

	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	1	4,3	0	0,0
Oneens	1	4,3	0	0,0
Niet eens/niet oneens	1	4,3	0	0,0
Eens	16	69,6	18	72,0
Helemaal eens	4	17,4	7	28,0

Zijn er volgens u belangrijke onderdelen van het gezinsfunctioneren die in de vragenlijst niet aan bod zijn gekomen?

	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Ja	9	39,1	5	20,0
Nee	10	43,5	17	68,0
Niet ingevuld	4	17,4	3	12,0

Tabel 7

Frequentie van antwoorden op validiteitsvragen door experts op de GRI en FACES IV

De verschillende vragen/stellingen zijn relevant voor het in kaart brengen van gezinsfunctioneren				
	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	0	0,0	0	0,0
Oneens	2	20,0	0	0,0
Niet eens/niet oneens	0	0,0	1	10,0
Eens	7	70,0	7	70,0
Helemaal eens	1	10,0	2	20,0
Met de verschillende vragen/stellingen kan een goed beeld van gezinsfunctioneren verkregen worden.				
	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	0	0,0	0	0,0
Oneens	2	20,0	0	0,0
Niet eens/niet oneens	3	30,0	4	40,0
Eens	4	40,0	5	50,0
Helemaal eens	1	10,0	1	10,0
Alle aspecten van gezinsfunctioneren komen in de vragenlijst aan bod.				
	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	0	0,0	0	0,0
Oneens	4	40,0	0	0,0
Niet eens/niet oneens	2	20,0	3	30,0
Eens	4	40,0	6	60,0
Helemaal eens	0	0,0	0	0,0
Niet ingevuld	0	0,0	1	10,0
De vragen zijn helder en duidelijk geformuleerd.				
	GRI		FACES IV	
	n	%	n	%
Helemaal oneens	0	0,0	0	0,0
Oneens	0	0,0	1	10,0
Niet eens/niet oneens	1	10,0	1	10,0
Eens	8	80,0	8	80,0
Helemaal eens	1	10,0	0	0,0

Tabel 8

Frequentie van antwoorden op voorkeur voor vragenlijst door experts

	n	%
Voorkeur voor GRI	1	10,0
Voorkeur voor FACES IV	8	80,0
Beide	1	10,0

Conclusie en discussie

In het huidige onderzoek werden de vragenlijsten GRI en FACES IV onderzocht op de test-hertest betrouwbaarheid en indrukvaliditeit, met als doel uitspraken te kunnen doen over de mate waarin beide instrumenten geschikt zijn voor het geven van inzicht in het gezinsfunctioneren. Op het gebied van test-hertest betrouwbaarheid doen beide vragenlijsten weinig voor elkaar onder. De verschillende subschalen van de vragenlijsten beschikken volgens de criteria van Landis en Koch (1977) over een goede tot bijna perfecte overeenstemming. Er werd één uitzondering gevonden voor de FACES IV. De subschaal 'Los zand' beschikt over een slechte overeenstemming (ICC .34). Daarnaast lijkt de FACES IV op het eerste gezicht een betere indrukvaliditeit te bezitten. De aspecten 'representativiteit', 'specificiteit' en 'duidelijkheid' werden door ouders en experts beter gewaardeerd. Echter werd er enkel bij ouders een significant verschil gevonden tussen de beoordeling op het validiteitsaspect 'representativiteit'. Experts waren daarnaast duidelijk in hun voorkeur, 80 % beveelt de FACES IV aan. Op basis van de resultaten wordt aanbevolen de FACES IV verder te ontwikkelen zodat deze bruikbaar is Nederland.

De gevonden goede en bij benadering perfecte overeenstemming tussen meting één en meting twee van de subschalen van de GRI (ICC's .62 - .79) komt in grote mate overeen met de uitkomsten van de studie van Alderfer et al, (2008) welke de oorspronkelijke, Engelstalige, FRI (Moos, 1974) onderzochten. In verschillende samples van de FRI werden test-hertest correlaties r .73 - .83 gevonden wat wijst op een goede samenhang (COTAN, 1999). Onderzoek naar de test-hertest betrouwbaarheid van de Nederlandse versie vond tot dusverre nog niet plaats, waardoor vergelijking niet mogelijk is. De COTAN beoordeelde de interne consistentie van de GRI echter wel als voldoende en sluit daarmee ook aan bij een hoge betrouwbaarheid van de vragenlijst.

Onderzoek naar de test-hertest betrouwbaarheid van de oorspronkelijke Engelstalige versie van de FACES-IV bestaat enkel voor de aanvullende subschalen 'Communicatie' (ICC

.86) en ‘Tevredenheid’ (ICC . 85). De overeenstemming voor beide subschalen mag volgens de criteria van Landis en Koch worden beschouwd als bij benadering perfect. Dit levert een klein verschil op ten opzichte van de gevonden overeenstemming in het huidige onderzoek waarbij ICC’s van .65 (Communicatie) en .73 (Tevredenheid) werden gevonden wat wijst op een goede overeenstemming.

De FACES IV is inmiddels al in meerdere talen vertaald, waaronder in het Grieks. De Griekse onderzoeker Koutra en collega’s (2012) deden als enigen wél onderzoek naar de test-hertest betrouwbaarheid van de FACES IV en vonden voor alle subschalen een bij benadering perfecte overeenstemming (ICC’s .94 - .97). In vergelijking met het huidige onderzoek levert dit enkele discrepanties op. In het huidige onderzoek werd enkel voor de schalen ‘Flexibiliteit’ en ‘Kluwen’ een bij benadering perfecte overeenstemming gevonden. De schaal ‘Los zand’ leidde zelfs tot een slechte overeenstemming (ICC . 34). Dit is een opvallend groot verschil met het onderzoek van Koutra et al. (2012).

Het verschil in gevonden overeenstemming zou verklaard kunnen worden vanuit de gebruikte steekproeven. In het huidige onderzoek werden enkel ouders met kinderen tussen de 4 en 18 jaar geïnccludeerd. De gemiddelde leeftijd van de respondenten betreft 45.35 jaar. In de steekproef van Koutra en collega’s (2012) werden er minder strenge eisen gesteld aan de inclusie van respondenten. Hun steekproef bestond voornamelijk uit jongvolwassenen (veelal studierend, alleenstaand en zonder kinderen) met een gemiddelde leeftijd van 27.20 jaar. Respondenten werd gevraagd uit te gaan van het gezin waarin zij zijn opgegroeid. Dit kan leiden tot een hogere test-hertest betrouwbaarheid omdat het gezin waar zij aan terug dienen te denken op dat moment niet meer aan verandering onderhevig is. Dit is bij gezinnen waar de kinderen nog opgroeien en thuis wonen uiteraard wel het geval. Het gezin is dynamisch en nog volop in ontwikkeling. Dit zou eerder kunnen leiden tot het geven van verschillende antwoorden op twee verschillende momenten.

Daarnaast kan een verklaring voor de verschillen in gevonden overeenstemming op de subschalen worden gezocht in de wijze waarop het instrument vertaald is vanuit het Engels. Mogelijk kunnen er onbedoeld kleine discrepanties zijn ontstaan, wat van invloed is op de betrouwbaarheid van de schalen.

In eerdere onderzoeken werden verschillende vormen van validiteit voor zowel de GRI als voor de FACES IV onderzocht. De validiteit van beide vragenlijsten wordt als goed beoordeeld (Alderfer e.a., 2008; Evers en van Vliet-Mulder, 2000; Jansma en de Coole, 1996 & Olson, 2011). In het huidige onderzoek hebben ouders en professionals de indrukvaliditeit

van beide vragenlijsten beoordeeld aan de hand van een reflectievragenlijst. Dit leverden enkele opvallende resultaten op.

Het validiteitsaspect 'representativiteit' werd door ouders voor de FACES IV significant hoger gescoord dan voor de GRI. Dit betekent dat ouders menen met de FACES IV beter inzicht te kunnen geven in hun gezinsfunctioneren dan met de GRI. Middels opmerkingen gaven ouders aan dat de GRI te weinig items bevat om een compleet beeld te kunnen krijgen. Tevens geeft 39,1% van de ouders aan dat belangrijke onderdelen van gezinsfunctioneren niet aan bod komen bij de GRI, terwijl dit voor de FACES IV maar door 20 % wordt aangegeven. Dit komt overeen met de beoordeling van de experts. Opmerkelijk is echter dat opmerkingen van professionals en ouders voor beide instrumenten leidde tot het label 'onvolledige vragenlijst'.

Deze resultaten dienen met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Voor het huidige onderzoek is de keuze gemaakt enkel de GRI als onderdeel van de GKS-II te onderzoeken. De GRI maakt deel uit van een grotere vragenlijst, waarbij ook wordt gericht op andere aspecten van het gezinsfunctioneren. De GRI richt zich enkel op het onderdeel 'gezinsrelatie' van het gezinsfunctioneren en is daarmee goed te vergelijken met de FACES IV, welke zich richt op de interacties tussen de gezinsleden (Olson & Gorall, 2006).

Kijkend naar recent onderzoek gericht op de ontwikkeling van een nieuwe gezinsvragenlijst, kunnen er wel vragen worden gesteld bij de compleetheid van beide vragenlijsten. Scholte en van der Ploeg (2013) geven aan dat sociale steun aan het gezin ook een belangrijke factor speelt in het gezinsfunctioneren. Dit aspect komt zowel in de GRI als in de FACES IV niet aan bod. Volgens Scholte en van der Ploeg (2013) zijn veel van de bestaande gezinsvragenlijsten betrouwbaar en valide, maar wordt het sociale netwerk ten onrechte zelden meegenomen. Het domein verwijst naar de sociale relaties rondom een gezin. Deze contacten zijn belangrijk voor ouders, hebben effect op de draagkracht en opvoedingsgedrag en daarmee ook op de kinderen (Green, Furrer & McAllister, 2007). Scholte en van der Ploeg (2013) ontwikkelden 'De gezinsvragenlijst' gebaseerd op de vijf meest gangbare onderliggende theorieën van gezinsfunctioneren, waaronder het sociaal-ecologisch model (onderliggend voor de GRI) en het Circumplex Model (onderliggend voor de FACES IV), waarin het sociale netwerk ook wordt meegenomen.

Daarnaast plaatsen zowel ouders als experts vraagtekens bij de antwoordcategorieën van de GRI welke enkel met 'ja' of 'nee' kunnen worden beantwoord. De mogelijkheid tot nuancering wordt gemist. De FACES IV biedt deze mogelijkheid wel, door gebruik te maken

van een 5-puntsschaal. Jansma en de Coole (1996) hebben er echter bewust voor gekozen de antwoordmogelijkheden ‘ja’ en ‘nee’ van de oorspronkelijke vragenlijst te behouden. Bij de populatie, rekening houdend met gezinnen uit lagere sociaaleconomische milieus, bleek dit beter te voldoen dan gebruik te maken van een meerpuntsschaal. De mogelijkheid een onderscheid aan te brengen in de mate waarin een kenmerk aanwezig is, is in de GRI gecreëerd door in de inhoud van de vragen variatie aan te brengen.

Het huidige onderzoek kan worden gezien als stimulans voor verder onderzoek naar de psychometrische eigenschappen en bruikbaarheid in de Nederlandse klinische praktijk van gezinsvragenlijsten. Mogelijk kunnen in een groter opgezet onderzoek meerdere instrumenten die gezinsfunctioneren in kaart brengen met elkaar worden vergeleken. Het vergelijken van meerdere gezinsvragenlijsten, waaronder mogelijk ook de Gezinsvragenlijst van Scholten en van der Ploeg (2013), kan beter inzicht geven in de volledigheid en bruikbaarheid van de verschillende gezinsvragenlijsten in de praktijk. Daarnaast kunnen de gevonden goede psychometrische eigenschappen van de FACES IV, in combinatie met overwegend positief commentaar van zowel ouders als experts, worden beschouwd als aanmoediging om deze vragenlijst in het Nederlands verder te ontwikkelen. De resultaten dienen echter met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd daar het onderzoek ook een aantal beperkingen kent.

Zo zijn de resultaten van het huidige onderzoek gebaseerd op een betrekkelijk kleine steekproef, waardoor resultaten niet zonder meer generaliseerbaar zijn. Ook moet er rekening worden gehouden met het geven van sociaal-wenselijke antwoorden door ouders omdat respondenten uit het sociale netwerk van de onderzoeker zijn benaderd. Gezinsfunctioneren betreft immers een persoonlijk onderwerp.

Tevens heeft het onderzoek zich enkel gericht op de afname van ouders, terwijl de GRI en de FACES IV ook ingevuld kunnen worden door kinderen vanaf 11 en 12 jaar. Toekomstig onderzoek kan vergelijken of de test-hertest betrouwbaarheid bij kinderen net als bij ouders leidt tot een goede of bijna perfecte overeenstemming.

Daarnaast heeft de vertaling van de FACES IV plaatsgevonden door middel van overeenstemming tussen de onderzoekers en opdrachtgever, waarbij rekening werd gehouden met cultuuraspecten van taal. De beoordeling van experts wijst uit dat, ondanks de zorgvuldige vertaling, verschillende items toch nog onduidelijkheden, ingewikkelde zinnen en woorden bevat. Extra aandacht dient in vervolgonderzoek daarom ook uit te gaan naar de vertaling van de FACES IV.

Bij het verder ontwikkelen van de Nederlandse versie van de FACES IV zou gebruik kunnen worden gemaakt van de vertalingsprocedure volgens Behling en Law (2000), welke ook werd toegepast door Koutra en collega's (2012). De Engelse vragenlijst zal dan eerst door twee tweetalige Nederlanders, onafhankelijk van elkaar worden, vertaald. Vervolgens worden deze twee met elkaar vergeleken. Na het bereiken van overeenstemming, vertalen twee personen zonder kennis van de originele versie, met Engels als moedertaal en Nederlands als tweede taal, de vragenlijst weer terug naar het Engels. Tot slot worden de twee terugvertaalde vragenlijsten vergeleken met het origineel. Mogelijk heeft vertaling middels deze procedure positieve effecten op de test-hertest betrouwbaarheid en levert dit kleinere discrepanties in test-hertest betrouwbaarheid op vergeleken met de gevonden overeenstemming van Koutra en collega's (2012).

Referenties

- Alderfer, M. A., Fiese, B. H., Gold, J., Cutuli, J. J., Hombeck, G. N., Goldbeck, L., Chamber, C. T., Abad, M., Spetter, D., & Patterson, J. (2008). Evidence-based assessment in pediatric psychology: Family measures. *Journal of Pediatric psychology*, *3*, 1046-1061. doi: 10.1093/jpepsy/jsm083
- Baarda, D. B., & de Goede, M. P. M. (2006) *Basisboek methoden en technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Houten: Wolters-Noordhof.
- Behling, O., & Law, K. S. (2000). *Translating questionnaires and other research instruments: problems and solutions*. Londen: Sage Publications.
- Boake, C., & Salmon, P. G. (1983) Demographic correlates and factor structure of the family environment scale. *Journal of Clinical Psychology*, *39*, 95-100.
- Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing. Problems and prospects. *American Psychologist*, *34*, 844-850. doi: 10.1037/0003-066X.34.10.844
- Centraal Bureau van de Statistiek. (2015). *Standaard Onderwijsindeling 2006. Editie 2014/15*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau van de Statistiek.
- COTAN. (1999). *Beoordelingssysteem voor de kwaliteit van tests*. Amsterdam: NIP
- Dempsey, I., & Keen, D. (2008). A review of processes and outcomes in family-centered services for children with a disability. *Topics in Early Childhood Special Education*, *28*, 42-52. doi: 10.1177/0271121408316699
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Hamby, D. W. (2007). Meta-analysis of family-centered helping practices research. *Mental Retardation and Development Disabilities*, *13*, 370-378. doi: 10.1002/mrdd.20176
- Espe-Sherwindt, M. (2008). Family-centred practice: collaboration, competency and evidence. *Support for learning*, *23*, 136-143. doi: 10.1111/j.1467-9604.2008.00384.x
- Evers, A., J. C., & van Vliet-Mulder, C. J. Groot. (2000) Documentatie van tests en testresearch in Nederland, deel I en II. Assen: Van Gorcum (COTAN)
- Gorman-Smith, D., Henry, D. B., & Tolan, P. H. (2004). Exposure to community violence and violence perpetration: The protective effects of family functioning. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *33*, 439-449. doi:10.1207/s15374424jccp3303_2
- Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Loeber, R., & Henry, D. B. (1998). Relation of family problems to patterns of delinquent involvement among urban youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *26*, 319-333. doi:10.1023/A:1021995621302

- Green, B. L., Furrer, C., & McAllister, C. (2007). How do relationships support parenting? Effects of attachment style and social support on parenting behavior in an at-risk population. *American Journal of Community Psychology*, *40*, 96-108. doi:10.1007/s10464-007-9127-y
- Haynes, S. N., Kubany, E. S., Richard, D. S. (1995). Content validity in psychological assessment: a functional approach to concepts and methods. *The American Psychological Association*, *7*, 238-247. doi:1040-3590/95/53.00.x
- Jansma, J. B. M., & de Coole, R. L. (1996). *GKS-II Gezinsklimaatsschaal*. Handleiding. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V.
- King, S., Teplicky, R., King, G., & Rosenbaum, P. (2004). Family-Centred service for children with cerebral palsy and their families: A review of the literature. *Seminars in Pediatric Neurology*, *11*, 78-86. doi:10.1016/j.spen.2004.01.009
- Koutra, K., Triliva, S., Roumeliotaki, T., Lionis, C., & Vgontzas, A. N. (2012). Cross-cultural adaptation and validation of the Greek version of the Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales IV Package (FACES IV Package). *Journal of Family Issues*, *34*, 1647-1672 doi:10.1177/0192513X12462818
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, *33*, 159-174. doi: 10.2307/2529310
- Law, M., Hanna, S., King, G., Hurley, P., King, S., Kertoy, M., & Rosenbaum, P. (2003). Factors affecting family-centred service delivery for children with disabilities. *Child: Care, Health & Development*, *29*, 357-366. doi:10.1046/j.1365-2214.2003.00351.x
- Marsac, M. L. & Alderfer, M. A. (2011). Psychometric properties of the FACES IV in a pediatric oncology population. *Journal of Pediatric Psychology*, *36*, 528-538. doi: 10.1093/jpepsy/jsq003
- Moos, R. H. (1974). *Family environment scale*. Manual. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Olson, D. H. (z.d.). *Family satisfaction scale (FSS)*. Minneapolis, MN: Life Innovations, Inc.
- Olson, D. H. (2011). FACES IV and the Circumplex Model: Validation study. *Journal of Marital & Family Therapy*, *3*, 64-80. doi:10.1111/j.1752-0606.2009.00175.x
- Olson, D. H. & Barnes, H. (z.d.) *Family communication*. Minneapolis, MN: Life Innovations, Inc.
- Olson, D. H., & Gorall, D. M. (2006). *FACES IV & the Circumplex Model*. Minneapolis, MN: University of Minnesota. Verkregen op 21 november 2014 via:

<http://www.zvitoren.com/files/FACES%20IV%20%20the%20Circumplex%20Model%20-%20D%20OLSON%202006.pdf>

- Olson, D. H., Gorall, D. M., & Tiesel, J. W. (2004). Family Adapatbility and Cohesion Evaluation Scales: Instrument voor het meten van cohesie en flexibiliteit van het gezin [Vragenlijst].
- Reppeti, R. L., Taylor, S. E., & Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128, 330-366. doi: 10.1037//0033-2909.128.2.330
- Roberts, P., Priest, H., & Traynor, M. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing standard*, 20(44), 41-45.
- Rosenbaum, P., King, S., Law, M., King, G., & Evans, J. (1998). Family-Centred service: A conceptual framework and research review. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 18, 1-20. doi:10.1080/J006v18n01_01
- Scholte, E., & van der Ploeg, J. (2013). The Family Questionnaire: a measure to assess the quality of family functioning. *Journal of Family Issues*, 1-19. doi: 10.1177/0192513X13506707
- Tweede kamer der Staten-Generaal. (1996, September). *Maatschappelijke positie en de functie van het gezin* (Kamerstuk 24887 nr. 1). 's-Gravenhage: Terpstra, E. G.
- Winek, J. L. (2010). *Systematic family therapy: From theory to practice*. Los Angeles, CA: Sage.
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Cumberland, A. J., & Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: a longitudinal study. *Child Development*, 73, 893-915. doi:10.1111/1467-8624.

Appendix

Reflectie vragenlijsten indrukvaliditeit

Ouders

Beantwoord de volgende vragen door aan te geven in hoeverre u het eens bent met de stelling.

1. De verschillende vragen/stellingen hebben allen betrekking op gezinsfunctioneren:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Opmerkingen:.....

2. Met het invullen van de vragenlijst heb ik inzicht kunnen geven van het gezinsfunctioneren binnen mijn gezin:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Opmerkingen:.....

3. Ik begreep wat er met de verschillende vragen/stellingen werd bedoeld:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Experts

Beantwoord de volgende vragen door aan te geven in hoeverre u het eens bent met de stelling.

1. De verschillende vragen/stellingen zijn relevant voor het in kaart brengen van het gezinsfunctioneren:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Opmerkingen:.....

2. Met de verschillende vragen/stellingen kan een goed beeld van het gezinsfunctioneren worden verkregen:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Opmerkingen:.....

3. Alle aspecten van gezinsfunctioneren komen in de vragenlijst aan bod:

☐	☐	☐	☐	☐
helemaal oneens	oneens	niet eens/ niet oneens	eens	helemaal eens

Opmerkingen:.....

